

# Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis- luterilaisessa kirkossa

## Ohjeistus



Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa – Ohjeistus

© Kirkkohallitus

Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 21, Kirkko ja toiminta

Suosituksset, ohjeet ja oppaat

Asianumero: 2010-00063

Julkaisusarjan ulkoasu: Unigrafia / Hanna Sario

Julkaisun taitto: gstj / Teemu Junkkaala

ISBN 978-951-789-487-6 (nid.)

ISBN 978-951-789-488-3 (pdf)

ISSN 2341-9393 (painettu)

ISSN 2341-9407 (verkkojulkaisu)

Painopaikka: Unigrafia, Helsinki 2015



<b>ESIPUHE: "SALLIKAA LASTEN TULLA, ÄLKÄÄ ESTÄKÖ HEITÄ."</b> . . . . .	4
<b>1. JOHDANTO</b> . . . . .	5
<b>2. LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTI KIRKON PÄÄTÖKSENTEOSSA</b> . . . . .	7
2.1. LAVAAN liittyviä keskeisiä kysymyksiä . . . . .	7
Mitä päätöksiä LAVA koskee?	
Kenen vastuulla LAVAN toteuttaminen on?	
Miten LAVA organisoidaan paikallisesti?	
Missä vaiheessa päätöksentekoa LAVA tehdään?	
Mitä arvioidaan?	
Miten arviointi tehdään käytännössä?	
Millainen vaikutusten arviointi on riittävä?	
Mitä tarkoittaa lasten ja nuorten mielipiteiden selvittäminen?	
Mikä on lapsiasiahenkilöiden rooli LAVASSA?	
2.2. Lapsivaikutusten arvioinnin vaiheet päätöksenteossa . . . . .	11
1. Asian tuleminen vireille	
2. Vaikutusten tunnistaminen ja tiedon kerääminen	
3. Tiedon kokoaminen, vaikutusten kuvaaminen ja yhteenveto	
4. Päätösehdotus	
5. Päätös	
6. Päätöksestä tiedottaminen	
7. Seuranta, arviointi	
<b>3. LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINNISTA LAAJEMMIN</b> . . . . .	14
3.1. Lapsi kirkossa ja yhteiskunnassa . . . . .	14
3.2. YK:n lapsen oikeuksien sopimus . . . . .	15
3.3. Lapsen etu . . . . .	17
3.4. Lapsivaikutusten arviointi lapsen oikeuksien toteuttajana . . . . .	18
<b>4. LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINNIN SOVELTAMINEN SEURAKUNNAN TOIMINNASSA</b> . . . . .	20
<b>5. KÄYTÄNNÖN APUVÄLINEITÄ</b> . . . . .	22
5.1. Erilaisia tapoja lasten ja nuorten mielipiteiden selvittämiseksi . . . . .	22
5.2. Tarkistuslistoja ja lomakkeita . . . . .	23
<b>6. ESIMERKKITAPAUKSIA</b> . . . . .	28
<b>7. MATERIAALIA</b> . . . . .	34
7.1. Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä . . . . .	34
7.2. Muuta materiaalia . . . . .	36

## ESIPUHE: ”SALLIKAA LASTEN TULLA, ÄLKÄÄ ESTÄKÖ HEITÄ. ”

Tämä Jeesuksen kehotus, jonka hän antoi opetuslapsille ja koko kirkolle, on ajankohtainen nyt, kun kirkossamme astuu 1.1.2015 voimaan kirkkojärjestyksen säännös lapsivaikutusten arvioinnista (LAVA) päätöksenteossa. Lapsilla tarkoitetaan tässä kaikkia alle 18-vuotiaita.

”Sallikaa lasten tulla” on viesti, johon kasvatuksen ammattilaisia ja päätösten tekijöitä sekä kirkossa että yhteiskunnassa kutsutaan sitoutumaan. Lapsia tai nuoria ei tule nähdä keskeneräisinä vaan arvokkaina ja täysinä ihmisinä juuri sellaisina kuin he ovat. Kokonainen ihmisyyys ei toteudu vasta aikuisena.

”Sallikaa lasten tulla” on asenne, joka painottuu vahvasti myös UK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa, jossa lapsuus nähdään koko elämänkaaren perustana. Lapsen oikeuksien sopimus tähdentää lapsen sosiaalista turvaa, eettistä ja moraalista kasvua ja oikeutta itseilmaisuun. Lapsen ei tarvitse tulla joksikin ollakseen arvokas.

Salliminen tarkoittaa oikeutta tulla, olla läsnä, sanoa oma mielipiteensä ja vaikuttaa. Tulla otetuksi vakavasti omanikäisenä ja omanlaisena, on elintärkeää omaa paikkaansa etsivälle lapselle ja nuorelle. Tehtävämme on tukea ja vahvistaa lapsen ja nuoren itsetuntoa ja omanarvontuntoa.

Kirkkojärjestyksen kohta lapsivaikutusten arvioinnista alkaa sanoilla ”lapsen edun edistämiseksi”. Sitoudumme kirkkomme päätöksissä edistämään lapsen etua, kun sallimme hänen tulla ja olla. Sallimme lapsen tulla, kun mietimme, mitä vaikutuksia tekemillämme päätöksillä on lapseen ja nuoreen ja heidän elämäänsä. Tämä on hyvä lähtökohta kirkon päätöksenteolle ja toiminnalle.

Lapsivaikutusten arviointi pakottaa tarkistamaan ajattelu- ja toimintatapoja. Se tekee meidät tietoisemmiksi lasten ja nuorten elämästä ja heidän osallisuudestaan seurakunnassa.

Kirkko on yhteisö, jonka kaikki jäsenet on kutsuttu elämään yhteydessä ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Eri-ikäisten yhteisössä myös lapsella ja nuorella on oma paikkansa ja tehtävänsä, joka ei perustu hänen ominaisuuksiinsa, asemaansa, kykyihinsä tai esimerkiksi ikään, vaan viime kädessä ihmisen ainutlaatuisen arvoon Jumalan kuvana.

On tärkeää, että seurakunnissa huomioidaan kirkkojärjestyksen uusi säännös. Se on tärkeä jokaiselle lapselle ja nuorelle, joka tulee näin otetuksi huomioon yhteisönsä jäsenenä. Se on tärkeä myös kirkolle, joka näin tehdessään rakentaa yhteisöä, jossa jokaisen jäsenen mukanaolo on merkityksellinen.

Pykälä lapsivaikutusten arvioinnista koskee hallinnollisia päätöksiä. Samalla LAVA suositellaan sovellettavaksi myös laajemmin kaikessa seurakunnan toiminnassa. Päätöksenteko ja toiminta kulkevat käsi kädessä, hallinto palvelee toimintaa ja toiminnasta saadaan arvokasta tietoa päätöksenteon tueksi.

Uskon, että lasten ja nuorten edun huomioiminen tekee hyvää koko kirkolle. Siksi toivon, että Sinulla, kirkon päätöksentekijänä ja työntekijänä, on osaltasi mahdollisuus rakentaa lapsia ja nuoria huomioivaa kirkkoa. Tämä ohjeistus antaa sille hyvän tuen.

*Kari Mäkinen*  
arkkipiispa

# 1. JOHDANTO

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokous teki toukokuussa 2014 päätöksen lisätä kirkkojärjestykseen säännöksen lapsivaikutusten arvioinnista:

## 23 luku

### TÄYDENTÄVIÄ MÄÄRÄYKSIÄ

#### 3 §

Lapsen edun edistämiseksi kirkollisen viranomaisen on päätöksen valmistelussa arvioitava ja otettava huomioon sen vaikutukset lapsein. Vaikutusten arvioinnin tekee se viranomainen, joka käsittelee asiaa ensimmäisenä. Lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta.

Tämä päätös tulee voimaan 1. päivänä tammikuuta 2015.

Kirkkojärjestyksen muutoksella halutaan vaikuttaa siihen, että lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi kirkossa ja yhteiskunnassa paranee.

Tavoitteena on

- edistää lapsen edun toteutumista kirkollisessa päätöksenteossa ja toiminnassa
- vahvistaa lasten mielipiteiden huomioimista ja lasten osallisuutta kirkon toiminnassa
- lisätä lapsen ihmisoikeuksien tunnettuutta kirkossa
- edistää kirkon oman teologisen tehtävän ja strategisten tavoitteiden toteutumista

Lapsivaikutusten arvioinnin perusteet nousevat sekä UK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta että kirkon omasta itseymmärryksestä.

Sitten hän asetti heidän keskelle lapsen, otti hänet syliinsä ja sanoi: "Joka minun nimessäni ottaa luokseen yhdenkin tällaisen lapsen, se ottaa luokseen minut. Ja joka ottaa minut luokseen, ei ota minua, vaan sen joka on minut lähettänyt." Mark.9:36-37

Päätösten lapsivaikutusten arviointi eli LAVA on konkreettinen keino toteuttaa YK:n lapsen oikeuksien sopimusta käytännössä ja edistää kaikkien alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia, osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia. Samalla toteutetaan myös kirkon omien strategioiden ja kehittämissiakirjojen tavoitteita.

Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsia koskevissa toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsen etu toteutuu, kun lapsen oikeudet toteutuvat mahdollisimman hyvin.

Lapsivaikutusten arviointi on työkalu ja menetelmä, jolla päätöksentekoa tarkastellaan lasten ja nuorten edun näkökulmasta. Näin pyritään löytämään heidän hyvinvointinsa ja oikeuksiensa toteutumisen kannalta parhaita mahdollisia ratkaisuja. Päätöstä tehtäessä lapsen ja nuoren etu huomioidaan niin hyvin kuin on mahdollista.

LAVA toimii ennakoarvioinnin välineenä. Ennakoarviointia tehdään, jotta päätösten vaikutukset olisivat mahdollisimman hyvin tiedossa päätöksiä tehtäessä. Päätäjillä on päätöstä tehdessään mahdollisuus vertailla eri ratkaisuvaihtoehtojen hyviä ja huonoja puolia. Samalla voidaan vahvistaa päätöksen myönteisiä vaikutuksia sekä varautua kielteisiin vaikutuksiin ja lieventää niitä.

## 2. LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTI KIRKON PÄÄTÖKSENTEOSSA

### 2.1. LAVAAN LIITTYVIÄ KESKEISIÄ KYSYMYKSIÄ

Kirkkojärjestyksen 23 luku 3 § velvoittaa kirkollisen viranomaisen arvioimaan ja huomioimaan päätösten valmistelussa päätöksen vaikutukset kaikkiin alle 18-vuotiaisiin lapsiin ja nuoriin.

Jokainen kirkollinen viranomainen voi päättää itse, millä tavalla lapsivaikutusten arviointi organisoidaan ja millaisilla menetelmillä se toteutetaan käytännön päätöksenteossa. Olennaista on, että LAVA nivoutuu mahdollisimman hyvin kunkin toimijan päätöksenteon käytäntöihin ja sen toteutuminen varmistetaan.

Tässä luvussa käsitellään keskeisimpiä LAVAAN liittyviä kysymyksiä.

#### **MITÄ PÄÄTÖKSIÄ LAVA KOSKEE?**

Säännös koskee kaikkia kirkollisen viranomaisen tekemiä päätöksiä kirkon organisaation eri tasoilla. Päätösten vaikutuksia lapsiin tulee arvioida seurakuntien ja seurakuntayhtymien, hiippakuntien ja kirkon keskushallinnon toimielimissä tehtävien päätösten yhteydessä.

Käytännössä jokaisen päätettävän asian valmistelussa on tarkistettava, onko päätöksellä vaikutuksia lapsiin ja nuoriin. Jos todetaan, ettei vaikutuksia ole, valmistelu etenee normaalilla tavalla. Jos alustavan kartoituksen jälkeen todetaan, että päätöksellä on vaikutuksia lapsiin tai nuoriin, tehdään tarkempi arviointi vaikutuksista.

#### **KENEN VASTUULLA LAVAN TOTEUTTAMINEN ON?**

Lapsivaikutusten arviointi tehdään siinä toimielimessä, joka käsittelee asiaa ensimmäisenä. Käytännössä sen tekeminen kuuluu päätöksen valmistelijalle osana tavanomaista päätöksen valmistelua.

Seurakuntatasolla säännös velvoittaa seurakuntien kirkkovaltuustoa ja kirkkoneuvostoa sekä seurakuntayhtymissä seurakuntaneuvostoja, yhteistä kirkkoneuvostoa ja yhteistä kirkkovaltuustoa. Pääsääntöisesti arviointi tehdään kirkkoneuvostossa tai yhteisessä kirkkoneuvostossa, jotka myös valmistelevat asiat kirkkovaltuustoille, taikka seurakuntaneuvostossa. Jos asia päätetään johtokunnassa tai valmistellaan sen toimesta, on lapsivaikutuksen arviointi tehtävä ko. toimielimessä. Tärkeintä on, että asiaa lopullisesti ratkaistaessa lapsivaikutusten arviointi on tehty.

Säännös velvoittaa päätöksen tekijöitä. Jos toimielimelle kuuluvaa päätösvaltaa on delegoitu viranhaltijalle, on hän vastuussa siitä, että lapsivaikutusten arviointi on tehty ennen hänen omaa päätöksentekoaan. Jos seurakunnan päättämä asia alistetaan tuomiokapitulin tai kirkkohallituksen vahvistettavaksi, arviointi tehdään jo seurakuntatasolla.

Hiippakuntatasolla päättäviä toimielimiä ovat hiippakuntavaltuusto, tuomiokapituli ja yksittäisviranomaisena piispa. Myös tuomiokapitulin toimivaltaa on saatettu delegoida viranhaltijalle. Keskushallinnon tasolla päättäviä toimielimiä ovat lähinnä kirkkohallituksen täysistunto, virastokollegio, viranhaltijat ja piispainkokous.

Jokainen toimielin voi itse päättää, millä tavalla ja missä laajuudessa LAVA on taroituksenmukaista tehdä. Arviointi voidaan toteuttaa monella eri tavalla riippuen päätettävästä asiasta ja päätöstä tekevän kirkollisen viranomaisen käytännöistä.

### **MITEN LAVA ORGANISOIDAAN PAIKALLISESTI?**

Käytännön toiminnan helpottamiseksi LAVAAN liittyvät käytännöt ja työnjako on hyvä kuvata esimerkiksi toimielinten johtosäännöissä tai jossakin muussa toimintaa ohjaavassa asiakirjassa.

Lapsivaikutusten arvioinnin tekeminen ei lähtökohtaisesti edellytä erityisasiantuntemusta, vaikkakin se voi vaatia jonkin verran ennakoarvioinnin menetelmien harjoittelua. Joissakin isoissa ja kauaskantoisissa päätöksissä voidaan tarvita erityistä ennakoarvioinnin asiantuntemusta.

### **MISSÄ VAIHEESSA PÄÄTÖKSENTEKOA LAVA TEHDÄÄN?**

Kirkkojärjestyksen säännös koskee päätösten lapsivaikutusten ennakoarviointia ja siksi LAVA tehdään päätöksen valmisteluvaiheessa. Lapsivaikutusten arviointi on osa normaalia päätöksen valmistelua samalla tavalla kuin esimerkiksi päätösten taloudellisten vaikutusten tai ympäristövaikutusten arviointi.

### **MITÄ ARVIDAAN?**

Lapsivaikutusten arvioinnin kohteena ovat ne vaikutukset, joita päätöksellä on lasten ja nuorten (alle 18-vuotiaat) kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen (lapsen etuun). Arviointia ei tehdä yksittäisten lasten näkökulmasta vaan lapsia ja nuoria tarkastellaan ryhminä, jossa otetaan kuitenkin huomioon lasten ja nuorten erilaisuus ja yhdenvertaisuus (ks. Tarkistuslista: Lasten / nuorten erilaisuus s. 24). Arvioinnissa huomioidaan välittömät ja välilliset vaikutukset sekä positiiviset ja negatiiviset vaikutukset.

#### **Välittömät vaikutukset:**

**vaikutukset terveyteen, ihmissuhteisiin, asumiseen, liikkumiseen, osallisuuteen ja osallistumiseen sekä tasa-arvoon.**

#### **Välilliset vaikutukset:**

**vaikutukset perheen talouteen ja palveluihin, vaikutukset yhteisöön ja alueeseen sekä sosiaalisiin suhteisiin.**



Välittömiä vaikutuksia lapsiin voi olla esimerkiksi päätöksillä, jotka koskevat lasten ja nuorten toiminnan resursseja, toimintatiloja tai heidän mahdollisuuttaan osallistua, ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa toiminnan sisältöön. Välillisiä vaikutuksia voi seurata päätöksistä, jotka liittyvät pitkän ajan suunnitelmiin, lasten vanhempiin tai osallistumisen kustannuksiin.

Olennaista on ennakoida niiden päätösten vaikutuksia, joilla on suurimmat tai kauaskantoisimmat vaikutukset lapsiin ja nuoriin. Tämä tarkoittaa lapsivaikutusten arvioinnin erityistä perusteellisuutta silloin, kun valmistellaan

- pitkän tähtäimen suunnitelmia
- toiminta- ja taloussuunnitelmia
- virkojen, toimien ja tehtävien perustamista, lakkauttamista tai muuttamista
- seurakunnan rakennemuutosta.

Toisaalta monilla aikuisten mielestä pienillä asioilla on suuri merkitys lapsille ja nuorille heidän arjessaan. Lapsen edun näkökulmasta on siten huomioitava päätösten vaikutukset sekä lasten ja nuorten nykyhetken että heidän tulevaisuutensa kannalta.

### **MITEN ARVIOINTI TEHDÄÄN KÄYTÄNNÖSSÄ?**

Päätöksen valmistelija arvioi, kuinka laaja arviointi on syytä tehdä. Arvioinnin avuksi on kehitetty erilaisia ennakkoarvioinnin malleja ja menetelmiä. Suppeissa asioissa valmistelija voi käyttää apuna ns. muistilistaa, laajemmissa päätöksissä arviointia helpottavat erilaiset lomakkeet (ks. luku 5.2. Tarkistuslistoja ja lomakkeita s. [23–27](#)).

Päätöksen valmisteluvaiheessa kootaan yhteen sekä lapsia ja nuoria koskeva että päätettävään asiaan liittyvä muu asiantuntemus ja tieto. Esimerkiksi rakentamispäätösten valmistelussa on hyvä tehdä yhteistyötä kasvatuksen työntekijöiden ja rakentamisen asiantuntijoiden välillä yhdistäen molempien tahojen tiedot parhaimman ratkaisun löytämiseksi.

Vaikutusten tunnistamisen kannalta keskeistä on riittävän tiedon hankkiminen alueen lasten ja nuorten yleisestä tilanteesta, kehityksestä ja tarpeista sekä lasten ja nuorten omista näkemyksistä. Lisäksi tarvitaan tietoa lapsen oikeuksien sopimuksen keskeisestä sisällöstä.

Lapsivaikutusten arvioinnissa tarvittavan tiedon keräämisessä hyvänä apuna ovat esimerkiksi seurakunnan varhaiskasvatuksen, perhe-, diakonia- ja nuorisotyön työntekijät, kirkon ja seurakunnan tilastot, lapsiasiahenkilöt, lapsiasiavaltuutetun toimiston erilaiset kyselyt ja tutkimukset sekä kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ja siihen liittyvät selvitykset.

LAVA-prosessin eri vaiheet on kuvattu luvussa [2.2.](#)

### **MILLAINEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI ON RIITTÄVÄ?**

Kaikkia vaikutuksia ei aina voida arvioida etukäteen. Varsinkin välillisten vaikutusten suhteen on mahdotonta aukottomasti ennakoida, mitä tapahtuu esimerkiksi useiden vuosien kuluttua. Tästä huolimatta on tärkeää saatavilla olevan tiedon avulla ennakoida päätösten seurauksia lasten ja nuorten elämään siinä määrin kuin se on mahdollista.

Arviointivelvollisuuden täyttää esimerkiksi menettely, jossa valmistelija kartoittaa ennakoitavissa olevat vaikutukset sen tiedon pohjalta, joka on saatavilla. Tiedon on oltava riittävän monipuolista ja laaja-alaista käsiteltävään asiaan nähden. Suppeita asioita koskevissa päätöksissä ei tarvita yhtä laaja-alaista tietoa ja selvitystyötä kuin esimerkiksi strategian ja seurakuntaliitosten kaltaisten pitkälle tulevaisuuteen kantavien päätösten vaikutusten selvittämisessä. Vaikutukset selostetaan päätöksen valmisteluasiakirjoissa tai perusteluissa ja ne otetaan huomioon päätöstä tehtäessä.

Vaikka säännös velvoittaa ennakoarviointiin, voidaan vaikutuksia arvioida myös päätöksen toteuttamisen jälkeen (seuranta). Näin kannattaa toimia varsinkin niissä tilanteissa, joissa ennakoarviointi on ollut jostakin syystä vaikeaa tai tietoa on päätöksen jälkeen tullut lisää. Uusilla päätöksillä voidaan tällöin vaikuttaa niihin negatiivisiin vaikutuksiin, joita seurannassa paljastuu.

### **MITÄ TARKOITAA LASTEN JA NUORTEN MIELIPITEIDEN SELVITTÄMINEN?**

Lasten ja nuorten mielipiteet muodostavat osan siitä tiedosta, jota päätöksen tueksi tarvitaan. Kirkkojärjestyksen säännös ei velvoita selvittämään lasten ja nuorten mielipiteitä lapsivaikutuksen arvioinnin yhteydessä. Lapsen ja nuoren kannalta parasta ratkaisua ei kuitenkaan voida saada selville ilman, että ollaan kiinnostuneita heidän omista näkemyksistään. Lapsen etua arvioitaessa on kunnioitettava lapsen ja nuoren oikeutta vapaasti ilmaista näkemyksensä kaikissa heitä koskevissa asioissa ja saada nämä näkemykset otetuiksi asianmukaisesti huomioon. Lapsilla ja nuorilla on oman elämänsä asiantuntijoina sellaista tietoa, jota aikuisilla ei ole. Siksi arvioinnissa tarvitaan myös heidän osallistumistaan, vaikka lopullinen päätös voi poiketa lasten ja nuorten näkemyksistä.

Lasten ja nuorten mielipiteiden selvittämisessä voidaan hyödyntää jo aiemmin tehtyjä kyselyjä ja selvityksiä. Seurakunnassa saattaa olla tehtynä yleinen lasten ja nuorten mielipiteiden selvitys tai käytettävissä on toiminnan sisällä tehtyjä palautekyselyjä. Jos näitä ei ole käytössä, voidaan tehdä uusi selvitys tai kysely.

Käytännössä mielipiteitä voidaan selvittää esimerkiksi seurakunnan kerho- ja leiritoiminnan sisällä, nuortenilloissa, kouluyhteistyössä tai avoimena kyselynä esimerkiksi seurakunnan verkkosivuilla. Näin myös ne lapset ja nuoret, jotka eivät aktiivisesti osallistu toimintaan, voivat ilmaista mielipiteensä. Lasten mielipiteiden selvittäminen voi myös tapahtua lasten ja vanhempien yhteistyönä etenkin pienten lasten osalta. Tarkoituksenmukaista on keskittyä selvittämään sitä, mikä lapsille ja nuorille on tärkeää siinä asiassa, johon päätös liittyy.

Mielipiteiden selvittämisen tulee ajoittua vaiheeseen, jossa se voi vielä vaikuttaa päätöksen valmisteluun. Mielipiteiden selvittämisessä on huomioitava lapsen ja nuoren ikä ja valittava ikäkauteen sopivat menetelmät. Osallistumisen on oltava heille mielekästä ja vapaaehtoista. On myös huolehdittava siitä, että lapset ja nuoret saavat riittävästi tietoa päätöksentekoprosessista ja omasta roolistaan siinä.

### **MIKÄ ON LAPSIASIAHENKILÖIDEN ROOLI LAVASSA?**

Useissa seurakunnissa on valittu lapsiasiahenkilöitä, jotka voivat olla apuna lapsivaikutusten arvioinnin tekemisessä. Lapsiasiahenkilöitä olisi hyvä olla kaksi, toi-

nen luottamushenkilö ja toinen seurakunnan työntekijä, jolloin he voivat työparina hoitaa joitakin LAVAAN liittyvistä tehtävistä. Lapsiasiahenkilöillä voi olla esimerkiksi seuraavia tehtäviä:

- toimia lapsen oikeuksien sopimuksen ja lasten ja nuorten asioiden asiantuntijana, jota päätöksen valmistelija voi konsultoida valmistelun eri vaiheissa
- osallistua LAVA -koulutuksiin ja välittää ajankohtaista tietoa seurakuntien työntekijöille ja luottamushenkilöille
- organisoida lasten ja nuorten mielipiteiden selvittämisen
- tarkistaa valmistelijan apuna esityslistalta ne päätökset, joilla on vaikutuksia lapsiin ja nuoriin

Lapsiasiahenkilöiden rooli, toimivalta ja vastuualue on tärkeää määritellä selkeästi. Erityisesti on huolehdittava siitä, ettei vastuu lapsivaikutusten arvioinnista siirry asian varsinaiselta valmistelijalta kokonaan lapsiasiahenkilöille.

## 2.2. Lapsivaikutusten arvioinnin vaiheet päätöksenteossa

Kukin toimielin voi itse päättää, millä tavoin ja millaisia menetelmiä käyttäen päätöksen lapsivaikutusten arviointi tehdään. Tässä luvussa on kuvattuna yksi malli siitä, miten lapsivaikutusten arviointi voi edetä päätöksenteossa. Käytännössä eri vaiheet menevät osittain päällekkäin ja limittyvät toisiinsa.

### 1. ASIAN TULEMINEN VIREILLE

- Asia tulee vireille viranomaisessa joko hallinnon sisäisesti eli oma-aloitteisesti taikka ulkopuolisen tekemänä aloitteena, hakemuksena tai anomuksena.
- Kartoitetaan alustavasti, onko asiassa tehtävällä ratkaisulla vaikutuksia lapsiin ja nuoriin. Apuna voi käyttää muistilapun kysymyksiä sekä lapsen edun kriteereitä (ks. s. 23).
- Jos asialla todetaan olevan vaikutuksia lapsiin ja nuoriin, aloitetaan tarkempi vaikutusten arviointi. Arvioinnin laajuus riippuu päätettävän asian luonteesta.

### 2. VAIKUTUSTEN TUNNISTAMINEN JA TIEDON KERÄÄMINEN

- Jotta vaikutukset voidaan tunnistaa, tarvitaan tietoa siitä, mikä on lasten ja nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja oikeuksien kannalta tärkeää suhteessa päätettävään asiaan (lapsen edun selvittäminen). On myös huomioitava lasten ja nuorten erilaisuus ja yhdenvertaisuus. Apuna voidaan käyttää tarkistuslistaa: Lasten / nuorten erilaisuus (ks. s. 24).
- Selvitetään, mitä tietoa on jo olemassa, onko se riittävää vai tarvitaanko lisätietoa.

Esimerkiksi toimitilan rakentamista koskevassa päätöksessä kerätään tietoa siitä, millaista lasten ja nuorten toimintaa tilassa järjestetään, mikä on tärkeää eri-ikäisten lasten ja nuorten näkökulmasta liittyen esim. kalustamiseen, liikkumisen turvallisuuteen, huomioidaan myös liikuntarajoitteiset lapset jne.

- Tietoa voi saada esimerkiksi kasvatuksen työntekijöiltä, luottamushenkilöiltä, lasten vanhemmilta, opettajilta, sosiaalityöntekijöiltä, tilastoista, selvityksistä ja päätettävän asian asiantuntijoilta, lapsilta ja nuorilta.
- Lasten ja nuorten mielipiteiden selvittämisessä voi hyödyntää aikaisempia samankaltaisiin asioihin liittyviä selvityksiä ja kyselyjä. Mielipiteiden selvittämisessä keskitytään niihin asioihin, jotka ovat lapsille ja nuorille tärkeitä liittyen päätettävään asiaan. Tavoitteena on saada selville heidän oma kokemuksensa ja näkemyksensä siitä, millaisia vaikutuksia päätöksellä on heidän elämäänsä. Tiedon keräämisen ja lasten ja nuorten mielipiteiden selvittämisen yhteydessä syntyy usein uusia ideoita ja ratkaisuvaihtoehtoja. Nämä on tärkeää kirjata muistiin.

### **3. TIEDON KOKOAMINEN, VAIKUTUSTEN KUVAAMINEN JA YHTEENVETO**

- Tiedot kootaan yhteen ja vaikutukset kuvataan käyttäen apuna esimerkiksi lomaketta. Lomaketta käytettäessä joudutaan yksinkertaistamaan ja kiteyttämään kuvausta, mikä helpottaa eri ratkaisuvaihtoehtojen vertailua.
- Yhteenvetovaiheessa analysoidaan kerättyä tietoa ja verrataan eri ratkaisuvaihtoehtojen vaikutuksia lasten ja nuorten etuun. Pyrkimyksenä on huomioida lapsen oikeuksien keskeinen sisältö.

**Analysointia voi tehdä esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:**

- Mitä myönteisiä tai kielteisiä vaikutuksia eri ratkaisuvaihtoehdoilla on lasten ja nuorten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin (fyysinen, psyykkinen, henkinen, hengellinen)?
- Millä vaihtoehdolla on eniten myönteisiä vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin?
- Onko ratkaisuvaihtoehdoilla erilaisia vaikutuksia eri alle 18-vuotiaiden ikäryhmiin tai erilaisia vaikutuksia tyttöihin ja poikiin?
- Millaisia vaikutuksia eri ratkaisuvaihtoehdoilla on esimerkiksi eri kieli- ja muihin vähemmistöihin, saamelaisiin, eri puolilla seurakuntaa asuviin tai taloudellisesti erilaisessa asemassa oleviin lapsiin jne.? (ks. tarkistuslista: Lasten / nuorten erilaisuus s. 24)
- Asettuuko joidenkin lasten tai nuorten ryhmien etu vastakkain?
- Miten päätös vaikuttaa heikoimmassa asemassa oleviin lapsiin ja nuoriin?

#### 4. PÄÄTÖSEHDOTUS

- Valmistelija tekee päätösehdotuksen, jossa on huomioitu LAVA -menettelyn kautta saatu tieto päätöksen vaikutuksista lapsiin ja nuoriin.
- Jos päätösehdotukseksi valitaan jokin muu kuin se, joka olisi lasten ja nuorten edun kannalta paras, niin
  - perustellaan, miksi kyseinen ratkaisuvaihtoehto on valittu (taloudelliset seikat tms.)
  - kuvataan, miten lapsille ja nuorille mahdollisesti koituvia haittavaikutuksia voidaan lieventää

#### 5. PÄÄTÖS

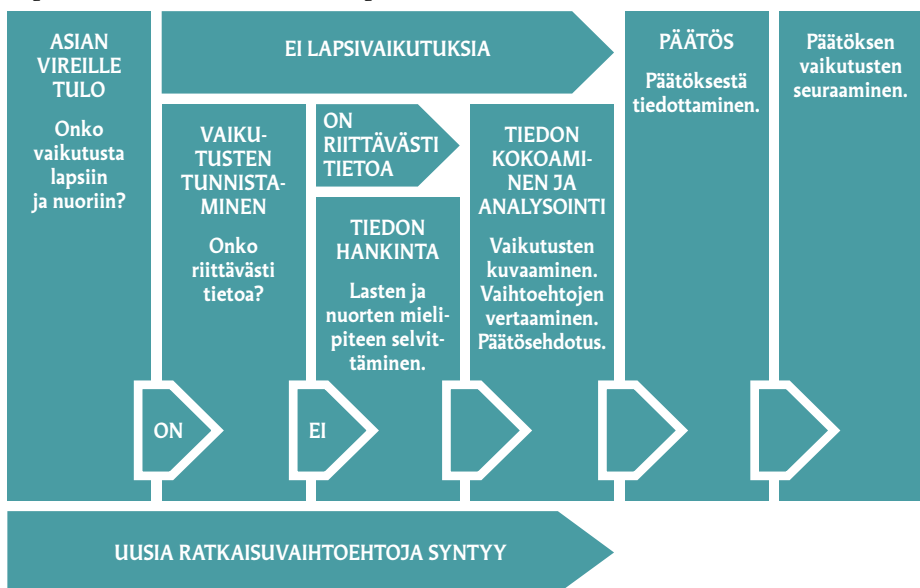
#### 6. PÄÄTÖKSESTÄ TIEDOTTAMINEN

- Päätöksestä tiedotetaan myös niille lapsille ja nuorille, joita se koskee.

#### 7. SEURANTA, ARVIOINTI

- Hyvään hallintotapaan kuuluu, että päätöksentekijät seuraavat, onko päätöksillä saatu aikaan niitä vaikutuksia, joita niillä on tavoiteltu. Kun päätöksen vaikutuksia seurataan ja tehdään jälkiarviointia, on tärkeää selvittää myös lasten ja nuorten näkemyksiä siitä, millaisia vaikutuksia päätöksellä on ollut heidän elämäänsä.
- Lapsivaikutusten arviointiin liittyvä seuranta ja jälkiarviointi voi luontevasti tapahtua esimerkiksi toimintakertomuksen yhteydessä.

*Lapsivaikutusten arviointi osana päätöksentekoa.*



## 3. LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINNISTA LAAJEMMIN

### 3.1. Lapsi kirkossa ja yhteiskunnassa

Lapsivaikutusten arvioinnissa yhdistyvät kirkon oma itseymmärrys, lapsen oikeuksien sopimus ja hyvä hallintotapa.

Huolehtiessaan lapsista ja nuorista kirkko toimii Jeesuksen antaman esimerkin mukaan. Jeesus korostaa lapsista huolehtimista, lasten arvoa ja merkitystä sekä esikuvallisuutta aikuisille. Raamatussa annettu kuva lapsesta painottuu usein voimattomuuteen ja suojaavuuteen, mutta samalla lapseen liitetään myös erityinen näkökyky, toivo ja lupaus. Raamatun välittämä kuva lapsuudesta ja lapsesta kannustaa kirkkoa sekä huolehtimaan lasten ja nuorten hyvinvoinnista että huomioimaan heidän näkemyksiään. Päätösten lapsivaikutusten arvioinnin avulla kirkko vahvistaa näin omista teologisista perusteistaan nousevaa tehtäväänsä.

Kristillisen kirkon tehtävä perustuu kaste- ja lähetyuskäskyyn. Jokainen kastettu on Jumalan edessä ja kirkon jäsenenä samanarvoinen. Lasta arvostava kirkko kuulee, näkee ja ottaa lapsen tosissaan huomioon kirkon jäsenenä sekä toiminnassa että hallinnossa. Lapsilla ja nuorilla on paljon annettavaa kirkolle ja siksi heidän vaikutusmahdollisuuksiensa lisääminen rikastuttaa seurakuntaa ja koko kirkkoa.

Perustelut päätösten lapsivaikutusten arvioinnille ja lasten ja nuorten osallisuudelle löytyvät myös kirkon omista strategioista ja asiakirjoista. Niissä painotetaan osallisuuden kirkon luomista sekä jäsenyyden vahvistamista. Jäsenyyden halutaan näkyvän myös siten, että seurakuntalaiset voivat osallistua toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen ja saada omat kykynsä käyttöön seurakunnassaan. Tämä tavoite koskee kaikkia jäseniä, siis myös lapsia ja nuoria.

Koska alle 16-vuotiaiden mahdollisuudet vaikuttaa seurakunnassa eivät toteudu äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden kautta, tarvitaan sen varmistamiseksi muita tapoja. Lapsivaikutusten arviointi on tähän konkreettinen keino.

Kokemukset lasten ja nuorten osallistumisesta päätöksentekoon ovat osoittaneet, että heillä on usein luontaista kykyä huomioida toisia ihmisiä ja heidän tarpeitaan. Osallisuuden ja osallistumisen mahdollisuudet lisäävät myös heidän kiinnostustaan yhteisiin asioihin.

**Tutkimukset osoittavat, että ne lapset ja nuoret, joilla on mahdollisuuksia vaikuttaa oman elämänsä asioissa, voivat paremmin kuin ne, joilla näitä mahdollisuuksia ei ole. Osallisuus lisää lasten ja nuorten elämäniloa ja elämänrohkeutta sekä tulevaisuuden toivoa. Nähdynsi ja kuulluksi tuleminen sekä mahdollisuus vaikuttaa oman elämänsä asioihin tukevat positiivisen ja terveen minäkuvan kehittymistä ja vahvistumista.**

Lapsivaikutusten arviointi hyödyttää päätöksentekoa monella tavalla. Vaikutusten ennakoarviointi auttaa parhaan ratkaisun valinnassa tuottamalla tietoa päätösten vaikutuksista ihmisten hyvinvointiin. Samalla se mahdollistaa ristiriitaisten tavoitteiden ja näkökulmien käsittelyä, lisää suunnittelun ja päätöksenteon avoimuutta sekä vahvistaa yhteisön näkökulmaa.

Kirkko on suomalaisessa yhteiskunnassa merkittävä toimija lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämisessä. Lasten ja nuorten näkökulmasta katsottuna heidän hyvinvointiaan ei voida tarkastella vain kirkossa tapahtuvasta toiminnasta käsin, vaan on huomioitava heidän koko elämänpiirinsä. Siksi lasten ja nuorten hyvän elämän puolesta on toimittava yhdensuuntaisesti koko yhteiskunnassa. Lapsivaikutusten arvioinnin toteuttaminen kirkossa vahvistaa kirkon liittymistä eri toimijoiden yhteiseen ponnisteluun kaikkien lasten ja nuorten paremman elämän puolesta. Tämän yhteistyön yhdistävänä tekijänä toimii [YK:n lapsen oikeuksien sopimus](#).

### 3.2. YK:n lapsen oikeuksien sopimus

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus on erityinen lapsia koskeva ihmisoikeussopimus, joka on osa voimassa olevaa lainsäädäntöä. Se on tehty turvaamaan lapsen erityisiä tarpeita ja etua. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita.

Lapsen oikeuksien yleissopimus hyväksyttiin Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksessa vuonna 1989. Kaikki maailman maat kolmea lukuun ottamatta ovat sopimuksen osapuolia. Suomi ratifioi sopimuksen 1991. Sopimus velvoittaa Suomessa valtiota, kuntia, lasten vanhempia ja muita toimijoita, kuten kirkkoa. Sopimusvaltioissa on myös varmistettava, että lapsi saa tarvittavat tiedot ja neuvot oikeuksiensa käyttämiseen.

Ihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle ilman erityisiä suorituksia tai velvollisuuksien täyttämistä. Ihmisoikeuksiin sisältyy myös kasvu toisten ihmisten ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen. Tähän kasvattaminen on aikuisten tehtävä ja velvollisuus.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa on yhteensä 54 artiklaa, joista tärkeimmät ovat neljä ns. yleisperiaatetta:

1. Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Ketään ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiansa ominaisuuksien, mielipiteiden tai alkuperän vuoksi. (Artikla 2).
2. Lapsia koskevia päätöksiä tehtäessä on aina ensimmäiseksi otettava huomioon lapsen etu. Aikuisten tulee arvioida, mikä on kussakin tilanteessa lapselle parasta ja haettava sen mukaisia ratkaisuja. Lapsen etu toteutuu, kun kaikki lapsen oikeudet otetaan huomioon ja edistetään lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Artikla 3)
3. Lapsella on oikeus hyvään elämään, henkiinjäämiseen ja yksilölliseen kehittymiseen. Lapsen hyvään elämään kuuluu niin ruumiillinen, henkinen, hengellinen, moraalinen kuin sosiaalinenkin kehitys. (Artikla 6).
4. Lapsen näkemykset tulee selvittää ja ottaa huomioon. Lapsella on oikeus vapaasti ilmaista mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa. Lapsen mielipide on otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. (Artikla 12).

Lapsivaikutusten arvioinnin oikeudellisena perustana yhteiskunnassa on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen lisäksi Suomen lainsäädäntö.

Suomen perustuslaki velvoittaa kaikkia suomalaisia, myös kirkkoa julkisoikeudellisena toimijana. Perustuslakiin on kirjattu yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen. Se kieltää asettamasta ihmisiä eri asemaan iän perusteella ilman hyväksyttävää perustetta. Siksi julkisen vallan tulee edistää myös alle 18-vuotiaitten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Suomen perustuslain säännös edellyttää lasten tasa-arvoista ja yhdenvertaista kohtelua palveluita järjestettäessä ja että lapsille turvataan mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin heidän kehitystään vastaavasti.

Kuntalaissa säädetään kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamisoikeudesta. Kuntalain mukaan asukkaiden vaikuttamismahdollisuuksia voidaan edistää muun muassa avustamalla asukkaiden oma-aloitteista asioiden hoitoa, valmistelua ja suunnittelua. Kuntalaissa kuntalaisia ei ole määritelty iän perusteella, laki koskettaa siten kaikenikäisiä, myös lapsia ja nuoria.

Nuorisolaki velvoittaa järjestämään lapsille ja nuorille mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Laki velvoittaa myös nuorten kuulemiseen heitä koskevissa asioissa.

Lastensuojelulaissa todetaan, että palveluja järjestettäessä ja niitä kehitettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lasten ja nuorten tarpeisiin ja toivomuksiin. Myös Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta sekä perusopetuslaki sisältävät vaatimuksia lasten osallisuuden ja kuulemisen turvaamisesta.

Vuonna 2005 hyväksyttiin laki lapsiasiavaltuutetusta. Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on edistää lapsen etua ja oikeuksia yleisellä tasolla, välittää lasten ja nuorten mielipiteitä päätöksentekoon sekä seurata YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toteuttamista.

Kirkossa lapsivaikutusten arvioinnista säädetään kirkkojärjestyksessä (KJ 23 luku 3 §).

Sopimusta voidaan pitää lapsen hyvän elämän ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin perusasiakirjana. Lapselle tulee taata suojele, riittävä osuus taloudellisista voimavaroista ja mahdollisuus vaikuttaa häntä koskeviin asioihin. Artiklan 27 (1) mukaan lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi pitää sisällään myös hengellisen ulottuvuuden: ”Sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden hänen ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon.” Lapsen hyvä elämä toteutuu, kun lapsen hyvinvoinnin kaikki ulottuvuudet otetaan huomioon. Tämä käsitys lapsen kokonaisvaltaisesta kehityksestä sisältyy myös kristilliseen ihmiskuvaan.



Artikla 30 nostaa esille myös alkuperäiskansaansa kuuluvan lapsen oikeuden omaan kulttuuriin, uskontoon ja kieleen. Suomessa tämä koskee saamelaisia lapsia ja nuoria, joiden oikeuksien toteutumisesta huolehtiminen on tärkeää myös kirkon päätöksenteossa.

### 3.3. Lapsen etu

Käsite ”lapsen etu” kokoaa yhteen koko lapsen oikeuksien sopimuksen sisällön. Se on yksi sopimuksen yleisperiaatteista. Lapsen etu toteutuu, kun lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteet ja määräykset toteutuvat mahdollisimman täysimääräisesti. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että päätöksiä ja ratkaisuja tehtäessä on arvioitava, miten eri ratkaisuvaihtoehdot toteuttavat lapsen oikeuksia ja lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Lapsen etu tulee määritellä tapauskohtaisesti kyseessä olevien lasten ja nuorten erityistilanteen mukaisesti.

Lastensuojelulain 4 §:ssä konkretisoidaan lapsen etua seitsemän kriteerin avulla.

Lapsen etua voidaan arvioida sen mukaan kuinka päätös turvaa lapselle:

1. tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet;
2. mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon;
3. taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen;
4. turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden;
5. itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen;
6. mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan; sekä
7. kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen

Lapsen oikeuksien sopimuksessa korostetaan lapsen edun ensisijaisuutta päätöksenteossa. Tämä tarkoittaa sitä, että päätöstä tehtäessä on ensisijaisesti harkittava lapsen etua, vaikka se ei ole ainoa harkittava tai päätöksentekoa rajaava asia.

Keskeistä on, että ennen päätöksentekoa

- lapsen etuun vaikuttavat asiat on selvitetty,
- lapsen etua parhaiten toteuttavista ratkaisuista ollaan tietoisia,
- lapsen etua on päätöksenteossa painotettu suhteessa muihin intresseihin sekä
- mahdollinen poikkeaminen lapsen edun kannalta parhaasta ratkaisusta on perusteltu.

Lisäksi päätöksestä mahdollisesti lapsille koituvia haittavaikutuksia on pyrittävä lieventämään mahdollisuuksien mukaan.

Lapsen edusta puhuttaessa nousee usein esiin kysymys muiden ryhmien edusta. Lapsen edun painottamisen ja ensisijaisuuden perusteena on lasten haavoittuvuus, riippuvaisuus aikuisista sekä erityisen suojelun tarve. Lapsen edun perusteella tehdyt ratkaisut eivät kuitenkaan välttämättä ole ristiriidassa muiden ihmisryhmien tarpeiden kanssa. Asia voi olla jopa päinvastoin. Lapsen ja nuoren parhaaksi tehdyt ratkaisut palvelevat usein myös muita ihmisryhmiä. Lisäksi päätösten tarkasteleminen lasten ja nuorten kannalta herättää ajattelemaan asioita muidenkin ryhmien näkökulmista. Siten lapsivaikutusten arviointi edistää parhaimmillaan erilaisten ryhmien etua ja ylipäätään seurakuntalaislähtoisempää päätöksentekoa.

### 3.4. Lapsivaikutusten arviointi lapsen oikeuksien toteuttajana

Päätösten lapsivaikutusten arvioinnissa lapsen oikeuksien sopimusta toteutetaan konkreettisella tavalla. Lapsen oikeuksien sopimus määrittelee lapsen ja nuoren hyvinvoinnin kannalta keskeiset tekijät, jotka pyritään huomioimaan päätöstä tehtäessä. Siksi LAVA edellyttää lapsen oikeuksien sopimuksen tuntemusta.

Lapsivaikutusten arviointi on tapa tarkastella lasten ja perheiden hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä kokonaisuutena, lapsia ja nuoria sekä myös heidän perheitään kuunnellen ja osallistaen.

Arviointimenettelyn avulla selvitetään keskeiset lapsen etuun vaikuttavat asiat ja voidaan tarkastella, miten asiassa voidaan toteuttaa lapsen etua parhaalla mahdollisella tavalla. Lapsivaikutusten arvioinnilla mahdollistetaan, että lapsen etu on päätöksenteossa ensisijaisena harkintaperusteena.

#### Lapsivaikutusten arvioinnin eri muotoja ovat:

1. **ennakkoarviointi**, jolloin suunnitteilla olevan päätöksen, toimenpiteen tai ohjelman todennäköisiä vaikutuksia lasten elämään arvioidaan ennen päätöksen toteuttamista
2. **prosessiarviointi**, jolloin vaikutuksia ja toimeenpanon sujumista analysoidaan päätöksen / toimenpiteen / ohjelman toteutuksen yhteydessä,
3. **seuranta**, jolloin selvitetään, miten aikaisemmin jo tehty päätös / toimenpide / ohjelma on vaikuttanut lasten elämään.

Tässä ohjeistuksessa lapsivaikutusten arvioinnilla tarkoitetaan vaikutusten ennakkoarviointia, jonka avulla saadaan suurin hyöty lapsen edun edistämiseksi. Päätösten vaikutusten seuranta on kuitenkin tärkeää ja sen avulla saadaan tärkeää tietoa uusien päätösten tueksi.

Lapsivaikutusten arviointi edellyttää monipuolista tietoa erilaisten lasten, nuorten ja perheiden elämästä, jotta pystytään tunnistamaan ne vaikutukset, jotka ovat lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta keskeisiä. Tieto voi koostua

- valmistelijoiden ja päättäjien omasta tietämyksestä
- lasten, nuorten ja perheiden parissa työskentelevien asiantuntijatiedosta
- tilastoista ja tutkimuksista
- lasten, nuorten ja heidän vanhempiansa näkemyksistä ja mielipiteistä

Lasten ja nuorten mielipiteiden selvittämistä voidaan tarkastella kahdesta näkökulmasta. Toisaalta se liittyy tiedon keräämiseen ja toisaalta lapsen oikeuksien toteutumiseen. Lapset ja nuoret ovat oman elämänsä asiantuntijoita ja siten heidän mielipiteensä sisältävät tärkeää tietoa päätöksenteon tueksi. Samalla mielipiteen selvittäminen toteuttaa lasten ja nuorten oikeuksia ilmaista näkemyksensä ja vaikuttaa heitä koskeviin päätöksiin.

Mielipiteiden selvittämisessä voidaan hyödyntää aikaisemmin tehtyjä kyselyjä ja selvityksiä tai tarvittaessa tehdä uusi selvitys. Aikuisten kiinnostus lasten ja nuorten näkemyksiä kohtaan antaa lapsille ja nuorille viestin siitä, että heitä arvostetaan ja heidän näkemyksillään on merkitystä. Siksi lasten ja nuorten näkemysten huomiointi on tärkeää kaikessa seurakunnan toiminnassa.

**Lapsen etu ja lapsen mielipide ovat eri asioita. Lapsen edun määrittelyssä pyritään mahdollisimman laaja-alaiseen arvioon tilanteesta, jolloin lapsen mielipide on välttämätön osatekijä. Lapsen etua määriteltäessä on otettava selvää lapsen ja nuoren mielipiteestä, mutta lapsen edun mukainen päätös tai ratkaisu voi poiketa siitä. Lapsivaikutusten arvioinnissa on keskeistä etsiä ja tuoda esille erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja, joiden hyviä ja huonoja puolia kuvataan ja arvioidaan avoimesti ennen päätöksen tekemistä. Tämä mahdollistaa sen, että päätöksiä voidaan tehdä tietoisempina niiden seurauksista.**

## 4. LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINNIN SOVELTAMINEN SEURAKUNNAN TOIMINNASSA

Lapsivaikutusten arviointi liittyy yleensä yksittäiseen päätökseen ja sen valmisteluun, mutta sen periaatteita voidaan soveltaa myös laajempina toimintatapana. Tätä suositellaan myös lapsivaikutusten arviointia koskevan säännöksen (kirkkojärjestys 23 luku 3 §) yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Lapsivaikutusten arvioinnin soveltaminen seurakunnan toimintaan tarkoittaa lapsen oikeuksien toteuttamista käytännössä. Tällöin toimintaa suunniteltaessa ja erilaisia käytännön ratkaisuja tehtäessä asioita katsotaan lasten ja nuorten näkökulmasta, heidän mielipiteensä huomioidaan ja heille annetaan mahdollisuuksia vaikuttaa esimerkiksi toiminnan sisältöön. Lapsen oikeuksien laaja-alainen toteuttaminen vie kohti lapsiystävällistä seurakuntaa, jonka toimintatapaan kuuluu omien ratkaisujen ja toimintamallien arviointi lapsen parhaan näkökulmasta. Sitoutuminen lapsen oikeuksien edistämiseen edellyttää lasten ja nuorten näkökulman huomioonottamista kaikessa seurakunnan toiminnassa ja hallinnossa, ei vain kasvatuksen toimintamuodoissa.

Lapsiystävällisen seurakunnan toimintakulttuurissa keskeisiä asioita ovat vuorovaikutus, kaikenikäisten seurakuntalaisten osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet. Seurakuntaa rakennetaan yhteistyössä työntekijöiden, luottamushenkilöiden ja seurakuntalaisten kanssa. Seurakunnan toimintakulttuuria voidaan peilata lapsiystävällisen seurakunnan tuntomerkkeihin (alla). Tavoitteena on yhteisö, jossa

*Tarkistuslista: Lapsiystävällisen seurakunnan tuntomerkkejä.*

1. Lapsen oikeudet tunnetaan
2. Erilaiset lapset ja nuoret huomioidaan päätöksenteossa ja toiminnassa
3. Lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus osallistua heille suunnatun toiminnan suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen
4. Lapset ja nuoret voivat vaikuttaa tilojen suunnitteluun ja kehittämiseen
5. Lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa heille itselleen tärkeisiin asioihin
6. Lapsilla ja nuorilla on riittävästi turvallisia aikuisia
7. Lasten ja nuorten toiminta on turvallista
8. Lapsia ja lapsuutta / nuoria ja nuoruutta arvostetaan
9. Lapsia ja nuoria koskevassa päätöksenteossa ja toiminnoissa harkitaan ensisijaisesti lapsen ja nuoren etua
10. Lapsia ja nuoria koskevaa tietoa hyödynnetään monipuolisesti päätöksenteossa

lapset ja nuoret saavat sekä tarvitsemansa turvan ja tuen että mahdollisuuden olla itse toimijoita. Osallisuus seurakunnassa sisältää myös iän mukaista vastuuta oman, toisten ja koko yhteisön toiminnasta sekä tulevaisuudesta. Tämä vahvistaa osaltaan sitoutumista kirkkoon ja sen toimintaan.

Seurakunnan toiminnassa lapsiystävällisyys tarkoittaa esimerkiksi sitä, että lapset ja nuoret otetaan mukaan suunnittelemaan kerhojen, retkien ja leirien sisältöjä ja toimintatapoja. Selvitetään, mikä lapsille ja nuorille on tärkeää jumalanpalveluksessa, millaisilla käytännön ratkaisuilla saadaan aikaan se, että he voivat kokea olevansa tervetulleita, ja millä eri tavoilla he itse haluavat olla mukana jumalanpalveluksen toteuttamisessa. Pienetkin lapset voivat olla mukana rukouksissa, kynttilän sytyttäjinä, tekstinlukijoina ja kolehdinkantajina.

Seurakunnan viestinnässä on hyvä kehittää lapset ja nuoret huomioivia ja vuorovaikutuksellisia viestinnän välineitä ja tapoja. Diakoniatyössä sekä perheneuvonnassa on erityisen tärkeää kuulla lasten ja nuorten ajatuksia ja kokemuksia heidän perhettään koskevissa kysymyksissä ja pitää huolta siitä, etteivät lasten tarpeet peity aikuisten ongelmien alle. Etenkin näissä toimintamuodoissa työntekijöiltä edellytetään hyvää lastensuojelulain tuntemusta ja verkostoyhteistyötä.

Lapsiystävällisessä seurakunnassa lapset ja nuoret saavat aikuisilta tarvittaessa apua ja tukea omien ajatusten ilmaisemiseen. Lapsilta ja nuorilta pyydetään säännöllisesti palautetta ja annetaan mahdollisuus olla mukana uuden ideoimisessa. Heillä on myös oltava mahdollisuus tehdä itsenäisiä päätöksiä heille tärkeissä asioissa. Nuorten kohdalla tämä toteutuu usein helpommin, mutta myös pienet lapset voivat tehdä valintoja ja päätöksiä, jos heille annetaan siihen tilaisuus. Aikuisten tehtävänä on miettiä, miten ja minkälaisissa asioissa tämä voisi olla mahdollista.

Lapsiystävällisyyden toteutuminen edellyttää kirkossa sekä ajattelu- ja toimintatapojen että työn rakenteiden muutosta. Tämä ei tapahdu hetkessä, vaan se vaatii aikaa. Tarvitaan tietoa lapsivaikutusten arvioinnista, lapsen kehityksestä ja hyvinvoinnista, lapsen oikeuksista ja osallistamisen menetelmistä. Koulutuksen ja kokemuksen avulla seurakunnan työntekijät ja luottamushenkilöt saavat välineitä lasten ja nuorten näkökulman huomioimiseen ja parempaan osallisuuden mahdollistamiseen.

**Osallisuudella tarkoitetaan johonkin kuulumisen ja mukana olemisen tunnetta. Siihen liittyy myös mahdollisuus vaikuttaa niihin asioihin, jotka ovat itselle tärkeitä. Osallisuuden ottaminen todesta tarkoittaa sitä, että lapsi ja nuori eivät ole kirkossa vain toiminnan kohteita vaan toimijoita. Työntekijöillä ja muilla aikuisilla tulee tällöin olla kykyä tehdä yhteistyötä lasten ja nuorten kanssa arjessa. On myös tärkeää arvioida työn rakenteita osallisuuden näkökulmasta ja muokata niitä mahdollisuuksien mukaan.**

## 5. KÄYTÄNNÖN APUVÄLINEITÄ

### 5.1. Erilaisia tapoja lasten ja nuorten mielipiteiden selvittämiseksi

Lasten ja nuorten mielipiteitä voidaan selvittää eri tavoilla riippuen päätettävästä asiasta ja kohderyhmän iästä. Esimerkkejä mielipiteen selvittämisen tavoista:

#### MENETELMIÄ

- Musiikki ja draama: lapset ja nuoret voivat tehdä esimerkiksi oman rap- tai draamaesityksen heille tärkeistä asioista.
- Ohjattu kävelykierros: kierretään ennalta valittu reitti, jossa on 3–4 pysähdyspaikkaa. Osallistujat arvioivat kohteita ja huomiot kirjataan muistiin. Menetelmä soveltuu käytettäväksi erilaisten rakentamispäätösten valmistelussa, piha-alueiden suunnittelussa yms.
- ”Parlamentti”: valmisteltavan asian yhteydessä voidaan järjestää lasten ja nuorten ”parlamentti”, joka muodostaa yhteisen kannanoton asiaan.
- Piirtäminen, valokuvaaminen, videointi: lapset ja nuoret voivat piirtämällä, valokuvaamalla tai videoimalla kertoa toiveitaan ja näkemyksiään esimerkiksi rakennushankkeisiin, tiloihin ja ympäristöön sekä seurakunnan toimintaan liittyen.
- Saduttaminen: pienimpiä lapsia voidaan kuulla esimerkiksi sadutusmenetelmällä, jossa aikuinen auttaa esiin ja kirjaa lasten kertomaa tarinaa. Ohje: <http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/Sadutus/sadutusohje.htm>
- Suora haastattelu: tietoa voidaan kerätä kysymällä suoraan lapsilta ja nuorilta. Pienilläkin lapsilla on mielipide, joka voidaan kuulla ja ottaa huomioon. Haastateltavien valinta, kysymykset, vastausten kokoaminen ja analysointi järjestetään tarkoitusta vastaavalla tavalla.
- Toiminnan valokuvaaminen: lasten / nuorten toimintaa valokuvataan ja he saavat itse kertoa, mitä kuvissa tapahtuu. Kertomus kirjataan sellaisenaan.

#### KYSELYJÄ

- Kouluyhteistyö: alueen koulujen kanssa voi tehdä yhteistyötä erityisesti silloin, kun halutaan selvittää laajan joukon tai kokonaisen ikäluokan mielipide.
- Lasten vanhemmilta saatu apu: pienten lasten mielipiteen selvittämisessä on hyvä käyttää apuna lasten vanhempia.
- Verkkokysely: verkkokyselyä voidaan käyttää laajemman joukon mielipiteiden keräämiseen. Kyselyn voi tehdä seurakunnan nuorisotyön sivuilla tai hyödyntää lasten ja nuorten käyttämää sosiaalista mediaa.
- Yleinen mielipiteen selvittäminen: yleisiä selvityksiä voidaan hyödyntää pohjatietona monenlaisissa päätöksissä. Esimerkiksi Viitasaaren seurakunnassa vuonna 2014 tehdyt kyselyt.  
<http://viitasaari.ekirkko.fi/198-kyselyn-tulokset-lapset>  
<http://viitasaari.ekirkko.fi/202-kyselyn-tulokset-nuoret>

## LASTEN JA NUORTEN OMAEHTOISET RYHMÄT

Yhä enemmän on myös lasten ja nuorten omaehtoisia ryhmiä, joiden kautta mielipiteitä voi selvittää. Omaehtoisten toimintaryhmien merkitys kasvaa ja toiminta tapahtuu sekä kasvokkain että verkossa. Näistä omaehtoisista ryhmistä saa tietoa kysymällä lapsilta ja nuorilta itseltään. Katso lisää: *Lasten ja nuorten kuuleminen: tietokortit hallinnon tueksi. Nuorisotutkimusverkosto.* [www.otakantaa.fi](http://www.otakantaa.fi).

## 5.2. Tarkistuslistoja ja lomakkeita

*Muistilappu lapsivaikutusten arvioinnin alkukartoitukseen.*

Kysymyksiä, joiden avulla voidaan kartoittaa, onko päätettävällä asialla vaikutuksia lapsiin tai nuoriin:

- Onko päätöksellä vaikutuksia lasten / nuorten mahdollisuuteen saada tukea kokonaisvaltaiselle kasvulleen?
- Onko päätöksellä vaikutuksia lasten / nuorten turvallisuuteen (fyysinen, psyykinen ja hengellinen turvallisuus)?
- Onko päätöksellä vaikutuksia lasten / nuorten toimintaan tai mahdollisuuksiin osallistua?
- Onko päätöksellä vaikutuksia lasten / nuorten mahdollisuuteen ilmaista mielipiteensä?
- Onko päätöksellä vaikutuksia perheisiin (esim. taloudelliset vaikutukset)?
- Onko päätöksellä vaikutuksia lasten / nuorten yhdenvertaisuuteen (erilaiset ja erilaisessa asemassa olevat lapset ja nuoret)?

*Lapsen edun seitsemän kriteeriä (Lastensuojelulaki 4 §).*

Lapsen etua voidaan arvioida sen mukaan kuinka päätös turvaa lapselle:

1. tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet;
2. mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon;
3. taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen;
4. turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden;
5. itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen;
6. mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan; sekä
7. kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen

Yhdenvertaisuus on Lapsen oikeuksien sopimuksen yksi yleisperiaate (Artikla 2). Lasten ja nuorten keskinäistä erilaisuutta kuvaavat muun muassa seuraavat seikat:

- Tytöt – pojat
- Eri ikäryhmiin kuuluvat lapset ja nuoret
- Vilkkaat / rauhalliset lapset ja nuoret
- Kehitysvammaiset lapset ja nuoret
- Liikuntavammaiset lapset ja nuoret
- Kuulo- ja näkövammaiset lapset ja nuoret
- Eri puolilla paikkakuntaa asuvat lapset ja nuoret
- Lastensuojelun asiakkaina olevat lapset ja nuoret
- Sairaalassa olevat lapset ja nuoret
- Vankilassa olevien vanhempien lapset ja nuoret
- Yksin tulevat alaikäiset turvapaikanhakijat
- Kastamattomat lapset ja nuoret
- Lapset ja nuoret, jotka kuuluvat johonkin muuhun uskonto-kuntaan kuin Suomen ev.lut. kirkkoon
- Lapset ja nuoret, jotka eivät ole Suomen ev.lut.kirkon jäseniä
- Toimintaan osallistuvat lapset ja nuoret
- Lapset ja nuoret, jotka ovat Suomen ev.lut. kirkon jäseniä, mutta eivät osallistu toimintaan
- Lapset ja nuoret, jotka eivät kuulu mihinkään uskontokuntaan
- Saamelaiset lapset ja nuoret
- Romanilapset ja -nuoret
- Eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvat lapset ja nuoret
- Maahanmuuttajalapset ja -nuoret
- Lapset ja nuoret, joilla on erilaiset sosio-ekonomiset taustat
- Syrjäytymisvaarassa olevat lapset ja nuoret



*Yhteenvedo ja johtopäätökset -lomake (Lähde: Lapsivaikutusten arviointi kuntapäätöksissä, THL). Tätä taulukkoa voi käyttää esimerkiksi seurakuntaliitosselvityksissä ym. isoja rakenteellisia muutoksia sisältävien päätösten yhteydessä.*

### Kokonaiskuva

- Tehtävästä päätöksestä lapsille ja nuorille (ja perheille) aiheutuvat hyvinvoinnin uhkat
  - Tehtävästä päätöksestä vahvistuvat lasten ja nuorten (ja perheiden) hyvinvointia tukevat tekijät
- Kokonaisarvio tehtävien muutoksien vaikutuksesta lasten, nuorten (ja perheiden) tilanteeseen.

### Välittömät vaikutukset

- Vaikutukset lasten ja nuorten terveyteen, ihmissuhteisiin, liikkumiseen, osallisuuteen ja osallistumiseen sekä tasa-arvoon

### Välilliset vaikutukset

- Vaikutukset perheen talouteen ja palveluihin, vaikutukset yhteisöön ja alueeseen sekä sosiaalisiin suhteisiin

### Johtopäätökset

- Toiminnan kehittämiseen liittyvät johtopäätökset
- Organisaatioon liittyvät johtopäätökset
- Päätöksentekoon liittyvät johtopäätökset

### Muutos- ja kehittämis ehdotukset

*Vertailutaulukko 1. Keskeisimmät vaikutukset voidaan kuvata taulukkomuodossa. Vertailutaulukko jäsentää vaikutusten tunnistamista ja arvioimista ja helpottaa yhteenvedon tekoa. Arviointitaulukossa eri riveille tulee erilaiset vaikutukset ja sarakkeisiin erilaiset päätösvaihtoehdot, vähimmillään ratkaisu, jossa ei tehdä mitään ja ehdotetut ratkaisut. Taulukon soluihin kirjataan kyseisen vaihtoehdon vaikutus. Taulukkoa voidaan täyttää yhdessä lasten ja nuorten jaltai asiantuntijoiden kanssa. Se toimii myös päättäjille kertomisen yhteenvetona päätöksen todennäköisistä hyvistä ja huonoista vaikutuksista lapsiin, nuoriin ja perheisiin. (ks. lisää Nelimarkka & Kauppinen 2007.)*

Päätettävä asia			
Ratkaisuvaihtoehdot			
Vaikutusten tunnistaminen	Ei tehdä mitään (jatketaan kuin nyt)	Ratkaisu A	Ratkaisu B
Vaikutus 1			
Vaikutus 2			
Vaikutus 3			
<b>Johtopäätökset</b> Ratkaisuvaihtoehtoja punnitaan mm. seuraavista näkökulmista: <ul style="list-style-type: none"> <li>- parantaako vai huonontaako vaihtoehto lasten ja nuorten hyvinvointia? Miten?</li> <li>- miten vaihtoehdot vaikuttavat lasten / nuorten osallisuuteen (osallistuminen, mielipiteen ilmaiseminen, vaikuttaminen)?</li> <li>- onko vaihtoehdoilla erilaisia vaikutuksia eri lasten / nuorten ryhmiin?</li> <li>- jos vaihtoehto huonontaa lasten ja nuorten hyvinvointia, miten haittavaikutuksia voidaan lieventää?</li> </ul>			

*Vertailutaukko 2.*

Vaikutukset (esimerkkejä sisällöistä)	Nyky- tila	Vaihto- ehto 1	Vaihto- ehto 2
Mitä positiivisia / negatiivisia vaikutuksia lasten / nuorten kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille; fyysinen, sosiaalinen, henkinen ja hengellinen kasvu? Turvallisuudelle?			
Mitä positiivisia / negatiivisia vaikutuksia lasten / nuorten mahdollisuudelle ilmaista itseään vapaasti?			
Mitä positiivisia / negatiivisia vaikutuksia lasten / nuorten yhdenvertaisuudelle?			
Välilliset positiiviset / negatiiviset vaikutukset Esim. lasten / nuorten vanhempiin tai seurakunnan henkilöstöön kohdistuvien vaikutusten kautta: · Perheen talouteen? · Vaikuttaako kasvatuksen henkilökunnan rakenteeseen ja lukumäärään? Työn organisointiin?			
Lasten ja nuorten mielipiteiden kautta saatu tieto vaikutuksista			
<p><b>Johtopäätökset</b></p> <p>Ratkaisuvaihtoehtoja punnitaan mm. seuraavista näkökulmista:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>· parantaako vai huonontaa vaihtoehto lasten ja nuorten hyvinvointia? Miten?</li> <li>· miten vaihtoehdot vaikuttavat lasten / nuorten osallisuuteen (osallistuminen, mielipiteen ilmaiseminen, vaikuttaminen)?</li> <li>· onko vaihtoehdoilla erilaisia vaikutuksia eri lasten / nuorten ryhmiin?</li> <li>· jos vaihtoehto huonontaa lasten ja nuorten hyvinvointia, miten haittavaikutuksia voidaan lieventää?</li> </ul>			

## 6. ESIMERKKITAPAUKSIA

Tässä luvussa on esimerkkejä lapsivaikutusten arvioinnista erilaisissa päätöksissä. Esimerkit antavat suuntaa siitä, millaisia asioita lapsivaikutusten arvioinnissa on hyvä huomioida. Esimerkeissä ei ole huomioitu muita päätökseen vaikuttavia näkökulmia (päättävään asiaan liittyvä tieto, taloudelliset seikat, muiden ryhmien näkökulmat yms.) eivätkä ne siten ole kattava kuvaus siitä, mitä asioita päätöksenteon yhteydessä on huomioitava.

### Leirikeskuksen myyminen

”Seurakunnan leirikeskus vaatii peruskorjausta, joka tulee kalliiksi. Nykyisessä taloudellisessa tilanteessa on päädytty harkitsemaan leirikeskuksen ja sitä ympäröivän maa-alueen myymistä.”

#### LAPSIVAIKUTUSTEN ALUSTAVA KARTOITTAMINEN

Päätöksellä on vaikutuksia lapsiin, koska erilaiset lasten ja nuorten ryhmät ovat leirikeskuksen aktiivisinta käyttäjäkuntaa.

#### TIEDON KERÄÄMINEN JA VAIKUTUSTEN TUNNISTAMINEN

*Apukysymyksiä tiedon keräämistä ja vaikutusten tunnistamista varten*

Kuinka paljon lapsia ja nuoria osallistuu leirikeskuksessa järjestettävään toimintaan? Mikä merkitys leiritoiminnalla on lapsille ja nuorille? Keitä muita käyttäjiä leirikeskuksella on seurakunnan lisäksi? Miten leirikeskuksen myyminen vaikuttaa seurakunnan alueella asuvien lasten ja nuorten elämään? Mitä vaikutuksia myymisellä on erilaisille lapsille ja nuorille? Millaisia positiivisia ja negatiivisia vaikutuksia myymisellä on? Mitä vaihtoehtoja on myymiselle? Mitkä ovat vaihtoehtojen positiiviset ja negatiiviset vaikutukset lapsiin ja nuoriin? Millaisia korvaavia ratkaisuja voidaan järjestää, jos leirikeskus päätetään myydä?

*Tietolähteitä*

Seurakunnan toimintatilastot, kasvatuksen työntekijät, leirikeskuksen työntekijät, kunnan nuorisotyöntekijät, perheet, lapset ja nuoret.

*Esimerkkejä lasten ja nuorten mielipiteen selvittämisestä*

Hyödynnetään seurakunnassa tehtyjä yleisiä mielipideselvityksiä, joista saadaan tietoa siitä, mikä lapsille / nuorille on tärkeää seurakunnan toiminnassa. Lisäksi voidaan käyttää apuna leireiltä kerättyjä palautteita, joista saadaan selville, mikä osallistujille on tärkeää leireillä.

Tehdään avoin verkkokysely, jolloin kaikki seurakuntalaiset saavat mahdollisuuden vaikuttaa. Selvitetään myös toiveita ja ideoita siitä, millaista korvaavaa toimintaa tarvitaan, mikäli myyntiin päädytään.

Menetelmiä: keskustelu, kyselylomake, valokuvaaminen, videointi, draama, leiripäivän dokumentointi, ohjattu kävelykierros.

Kun tietoa on kerätty ja vaikutuksia on tunnistettu riittävästi, tehdään yhteenveto. Eri ratkaisuvaihtoehtoja vertaillaan ja punnitaan lasten ja nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Apuna voi käyttää vertailutaulukoiden kysymyksiä (s. [26–27](#)).

## Lastenohjaajan toimen lakkauttaminen

”Seurakunnan talouden kiristytessä päätetään lakkauttaa yksi lastenohjaajan toimi työntekijän jäädessä eläkkeelle. Seurakuntaan jää sen jälkeen vielä 6 lastenohjaajaa ja yksi lapsityönohjaaja. Seurakunnassa on paljon lapsiperheitä ja runsas tarjonta erilaista toimintaa: perhekerhoja, päiväkerhoja, kirkkomuskareita, perheretkiä ja tapahtumia. Kaikki työntekijät tekevät kokoaikaista työaikaa ja säännöllisen viikkotoiminnan ryhmät ovat täynnä osallistujia.”

### LAPSIVAIKUTUSTEN ALUSTAVA KARTOITTAMINEN

Päätöksellä on vaikutuksia lapsiin ja perheisiin, koska päätös vaikuttaa suoraan tarjottavaan toimintaan.

### TIEDON KERÄÄMINEN JA VAIKUTUSTEN TUNNISTAMINEN

*Apukysymyksiä tiedon keräämistä ja vaikutusten tunnistamista varten*

Millaista työtä eläkkeelle jäävä lastenohjaaja on tehnyt? Mitä toimintaa joudutaan ehkä vähentämään? Minkä ikäisiin lapsiin vähennys kohdistuu? Miten muutos vaikuttaa koko toiminnan kehittämiseen? Tuoko muutos mukanaan uusia mahdollisuuksia kehittää toimintaa palvelemaan paremmin lasten ja perheiden tarpeita? Millainen toiminta on perheiden mielestä tärkeintä? Minkälaisia positiivisia ja negatiivisia vaikutuksia eri ratkaisuvaihtoehtoilta on lapsille ja perheille? Mikä on tärkeää lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta? Mikä lapsille ja perheille on tärkeää seurakunnan toiminnassa?

*Tietolähteitä*

Lastenohjaajat, lapsityönohjaaja, muut työntekijät, lapset, perheet, seurakunnan ja varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelmat ja -kertomukset, toimintatilastot, kunnan varhaiskasvatuksen toimijat, toimintamuotojen palautekyselyt.

*Esimerkkejä lasten ja nuorten mielipiteen selvittämisestä*

Selvitetään, mikä lapsille on tärkeää seurakunnan toiminnassa. Menetelminä sadutus, piirtäminen, toiminnan havainnointi, haastattelu, kerhopäivän valokuvaaminen tai videointi. Perheiltä kysytään mielipiteitä esim. perhekerhossa. Selvitetään myös niiden perheiden näkökulma, jotka eivät sillä hetkellä osallistu toimintaan esimerkiksi kyselyllä paikkakunnan muun perhetoiminnan kautta, lastenneuvolas-  
sa tai seurakunnan verkkosivuilla.

Kun tietoa on kerätty ja vaikutuksia on tunnistettu riittävästi, tehdään yhteenve-to. Eri ratkaisuvaihtoehtoja vertaillaan ja punnitaan lasten ja nuorten kokonais-valtaisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Apuna voi käyttää vertailutaulukoiden ky-symyksiä (s. [26–27](#)).

## Seurakunnan strategian päivittäminen

”Seurakunnan voimassaoleva strategia päättyy kuluvan vuoden aikana ja se pätee-tään päivittää. Päivitettävä strategia ulottuu viiden vuoden päähän.”

### LAPSIVAIKUTUSTEN ALUSTAVA KARTOITTAMINEN

Strategia vaikuttaa kaikkiin seurakuntalaisiin, myös lapsiin ja nuoriin. Strategia ohjaa seurakunnan toimintaa pitkäksi aikaa eteenpäin, ja siksi on erityisen tärkeää arvioida ennakolta sen vaikutuksia lasten ja nuorten elämään. Strategian yhteydessä tehtävässä lapsivaikutusten arvioinnissa painotus on siinä, miten strategian avulla voidaan vaikuttaa myönteisesti lasten ja nuorten hyvinvointiin.

### TIEDON KERÄÄMINEN JA VAIKUTUSTEN TUNNISTAMINEN

*Apukysymyksiä tiedon keräämistä ja vaikutusten tunnistamista varten*

Miten lasten ja nuorten näkökulma on huomioitu nykyisessä strategiassa? Millaisia vaikutuksia strategialla on ollut lapsiin ja nuoriin? Millaisia muutoksia strategiakau-den aikana on tapahtunut lasten, nuorten ja perheiden elinolosuhteissa? Millaisia yhteiskunnallisia muutoksia on meneillään? Miten uudessa strategiassa halutaan huomioida lasten ja nuorten seurakuntalaisuus, vaikuttamismahdollisuudet, erilai-sissa elämäntilanteissa elävät lapset ja nuoret, eri kieliryhmät ja muut vähemmis-töt jne.? Mitä positiivisia vaikutuksia strategialla halutaan olevan lapsiin ja nuoriin? Millä tavalla valittavat painotukset vaikuttavat lapsiin ja nuoriin? Toteuttaako strategia lasten ja nuorten yhdenvertaisuutta? Mikä lapsille, nuorille ja perheille on tärkeää seurakunnan jäsenenä ja seurakunnan toiminnassa?

*Tietolähteitä*

Strategiaa päivittävän työryhmän työskentelyyn otetaan mukaan kasvatuksen alan asiantuntijoita, lapsia, nuoria ja lasten vanhempia.

Hyödynnetään saatavilla olevia selvityksiä: paikkakunnan hyvinvointisuunnitelma ja siihen liittyvät raportit ja selvitykset, seurakunnan verkostojen ja yhteiskumppani-en tiedot, perhe- ja nuorisobarometrit, lapsiasiavaltuutetun toimiston selvitykset jne.

*Esimerkkejä lasten ja nuorten mielipiteen selvittämisestä*

Strategiatyöskentelyssä mukana olevat lapset ja nuoret otetaan mukaan ideoimaan, millä tavalla lasten ja nuorten mielipiteitä voisi selvittää. He voivat toimia myös linkkinä muihin lapsiin ja nuoriin / lasten ja nuorten ryhmiin ja siten strategiaan liittyviä asioita voidaan käsitellä työntekijöiden ohjauksessa myös kokoontuvassa toiminnassa, nuortenilloissa, leireillä tai osana isokoulutusta.

Mielipiteitä voidaan selvittää kerhoissa, nuorten toiminnassa, kouluyhteistyössä, säännönmukaisen palautekyselyn osana tai avoimena verkkokyselyinä.

Kun lapsilta ja nuorilta on kysytty, mikä heille on tärkeää seurakunnassa, heidän näkemyksensä otetaan huomioon strategian kokonaisuudessa.

Lapsia ja nuoria pyydetään konkretisoimaan, mitä strategiaan ehdotetut arvot, visio ja painotukset tarkoittavat heidän elämässään (esim. piirtäminen, sadutus, valokuvaaminen, draama).

Kun tietoa on kerätty ja vaikutuksia on tunnistettu riittävästi, tehdään yhteenveto. Eri ratkaisuvaihtoehtoja vertaillaan ja punnitaan lasten ja nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Apuna voi käyttää vertailutaulukoiden kysymyksiä (s. [26–27](#)).

## Leirikeskuksen keittiöpalveluiden ulkoistaminen

”Seurakunta päättää ulkoistaa leirikeskuksen keittiöpalvelut. Keittiöhenkilökunnan myötä leirikeskuksesta poistuu vakainainen henkilökunta. Seurakunta kilpailuttaa palvelun tarjoajat.”

### LAPSIVAIKUTUSTEN ALUSTAVA KARTOITTAMINEN

Päätöksellä on vaikutuksia lapsiin ja nuoriin, koska he ovat leirikeskusten suurin käyttäjäryhmä.

### TIEDON KERÄÄMINEN JA VAIKUTUSTEN TUNNISTAMINEN

*Apukysymyksiä tiedon keräämistä ja vaikutusten tunnistamista varten*

Mikä on ollut hyvää ja toimivaa nykyisessä toiminnassa lasten ja nuorten näkökulmasta? Mihin asioihin halutaan muutosta? Mikä on olennaista yhteistyössä keittiöhenkilökunnan ja leirin ohjaajien välillä leirin onnistumisen kannalta? Mikä on ruoan merkitys lapsille ja nuorille? Mitä kriteereitä kilpailutukseen laitetaan? Mitä positiivisia vaikutuksia päätöksellä voidaan saada aikaan lapsille ja nuorille? Miten mahdollisia negatiivisia vaikutuksia voidaan lieventää?

*Tietolähteitä*

Leirityötä tekevät työntekijät, leirikeskuksen henkilökunta, ruokapalvelujen asiantuntijat, leirikeskusta käyttävät lapset, nuoret ja perheet, muut paikkakuntalaiset.

*Esimerkkejä lasten ja nuorten mielipiteen selvittämisestä*

Hyödynnetään leireillä kerättyä palautetta ja täydennetään sitä tarvittaessa uudella kyselyllä, jossa kysytään lapsilta ja nuorilta esim. toiveita ruoasta ja näkemyksiä siitä, mikä heille on tärkeää leirillä liittyen ruokaan ja sen tarjoiluun.

Kun tietoa on kerätty ja vaikutuksia on tunnistettu riittävästi, tehdään yhteenveto. Eri ratkaisuvaihtoehtoja vertaillaan ja punnitaan lasten ja nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Apuna voi käyttää vertailutaulukoiden kysymyksiä (s. [26–27](#)).

## Kanttorin viran täyttäminen

”Yksi seurakunnan kanttoreista on irtisanoutunut ja häneltä vapautunut tehtävä päätetään täyttää. Tehtävä sisältää mm. lapsi- ja nuorisokuoron johtamisen ja osallistumisen varhaiskasvatuksen musiikkitoiminnan kehittämiseen.”

### LAPSIVAIKUTUSTEN ALUSTAVA KARTOITTAMINEN

Päätöksellä on vaikutuksia lapsiin, koska täytettävä tehtävä sisältää työtä lasten ja nuorten kanssa. Mikäli viran hakuprosessia varten perustetaan työryhmä, kuuluu sen tehtäviin luontevasti osa lapsivaikutusten arvioinnista.

### TIEDON KERÄÄMINEN JA VAIKUTUSTEN TUNNISTAMINEN

*Apukysymyksiä tiedon keräämistä ja vaikutusten tunnistamista varten*

Millaisia positiivisia / negatiivisia vaikutuksia työntekijän vaihtumisella voi olla lapsille ja nuorille? Millaista osaamista tarvitaan lasten ja nuorten toiminnan ohjaamisessa? Mikä lapsille ja nuorille on tärkeää kuorotoiminnassa? Mikä lasten ja nuorten vanhempien mielestä on tärkeää? Millaiset vuorovaikutustaidot hakijoilla on? Mihin suuntaan lasten ja nuorten kanssa tehtävää musiikkityötä halutaan kehittää? Halutaanko sitä laajentaa esimerkiksi siten, että mahdollisimman moni lapsi ja nuori saa mahdollisuuden osallistua? Halutaanko tehtävän täyttämisessä huomioida jonkin lasten/nuorten erityisryhmän näkökulma, esimerkiksi kehitysvammaiset, tietty ikäryhmä, erityistä tukea tarvitsevat lapset/nuoret, maahanmuuttajalapset/nuoret tms.?

*Tietolähteitä*

Kuorotoimintaan osallistuvat lapset ja nuoret, seurakunnan kasvatuksen ja diakonian työntekijät, muut kanttorit, yhteistyöverkostot, tutkimukset musiikin merkityksestä lapsen kasvulle ja kehitykselle, seurakunnan alueella asuvat lapset, nuoret ja perheet.

*Esimerkkejä lasten ja nuorten mielipiteen selvittämisestä*

Työryhmään voidaan valita edustus lasten tai nuorten kuoroista sekä vanhempien edustaja, jotka voivat osallistua myös haastatteluihin. Jos lapsia ja nuoria osallistuu haastattelutilanteisiin, ne täytyy valmistella niin, että tilanne on heidän kannaltaan mielekäs ja he saavat riittävästi tietoa tilaisuuden luonteesta ja omasta roolistaan sekä tukea siihen. Tehdään kysely lapsille, nuorille ja heidän perheilleen siitä, mikä heille on tärkeää seurakunnan kuorotoiminnassa. Haastattelijat saavat tietoa havainnoimalla hakijoiden vuorovaikutustaitoja ja kykyä toimia lasten ja nuorten kanssa, kun hakijat antavat näytettä lasten ja nuorten kuoron johtamisessa.

Kun tietoa on kerätty ja vaikutuksia on tunnistettu riittävästi, tehdään yhteenvehto. Eri ratkaisuvaihtoehtoja vertaillaan ja punnitaan lasten ja nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Apuna voi käyttää vertailutaulukoiden kysymyksiä (s. [26–27](#)).



## Jumalanpalveluksen ajankohdan muuttaminen

”Seurakuntalaisilta on tullut palautetta, että sunnuntaisin kello 10 alkava jumalanpalveluksen ajankohta on liian varhainen. Työntekijöiden ja luottamushenkilöiden keskuudessa on syntynyt ehdotus muuttaa alkamisajankohdaksi kello 12. Ajankohdan muuttaminen perustellusta syystä on mahdollinen. Asiasta säädetään kirkkojärjestyksessä (KJ 2:3§ 1 mom.)

### LAPSIVAIKUTUSTEN ALUSTAVA KARTOITTAMINEN

Päätös koskee kaikkia seurakuntalaisia, myös lapsia ja nuoria.

### TIEDON KERÄÄMINEN JA VAIKUTUSTEN TUNNISTAMINEN

*Apukysymyksiä tiedon keräämistä ja vaikutusten tunnistamista varten*

Mitä positiivisia / negatiivisia vaikutuksia ajankohdan muuttamisella on lasten, nuorten ja perheiden näkökulmasta? Millaisia perusteluja ajankohdan muuttamiselle on jo esitetty? Millaisilta ryhmiltä on tullut palautetta? Onko saatu palaute riittävä vai pitääkö tehdä laajempi selvitys, jossa huomioidaan myös lasten, nuorten ja perheiden mielipiteet? Mitkä asiat ovat tärkeitä lapsiperheille/nuorille viikonlopun viettämisessä?

*Tietolähteitä*

Seurakunnan kasvatuksen työntekijät, alueella asuvat lapset, nuoret ja perheet, papit, kanttorit, suntiot. Tietoa saa myös perheiden vapaa-ajan käyttäytymistä koskevista tutkimuksista.

*Esimerkkejä lasten ja nuorten mielipiteen selvittämisestä*

Voidaan tehdä avoin kysely seurakunnan verkkosivuilla. Mielipiteitä voidaan selvittää lasten, nuorten ja perheiden toimintamuotojen sisällä esimerkiksi kyselyllä ja keskustelemalla aiheesta.

Kun tietoa on kerätty ja vaikutuksia on tunnistettu riittävästi, tehdään yhteenvehto. Eri ratkaisuvaihtoehtoja vertaillaan ja punnitaan lasten ja nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Apuna voi käyttää vertailutaulukoiden kysymyksiä (s. [26–27](#)).

## 7. MATERIAALIA

### 7.1. Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä

1. Jokainen alle 18-vuotias on lapsi.
2. Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lasta ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiensa ulkonäön, alkuperän, mielipiteiden tai muiden ominaisuuksien vuoksi.
3. Lasta koskevia päätöksiä tehtäessä on aina ensimmäiseksi otettava huomioon lapsen etu.
4. Valtion on toteutettava Lapsen oikeuksien sopimuksen määräämät oikeudet.
5. Valtion on kunnioitettava vanhempien tai muiden lapsen huoltajien vastuuta, oikeuksia ja velvollisuuksia lapsen kasvatuksessa.
6. Jokaisella lapsella on oikeus elämään. Valtion on taattava mahdollisimman hyvät edellytykset lapsen henkiinjäämiselle ja kehitykselle.
7. Jokainen lapsi on rekisteröitävä heti syntymän jälkeen. Syntyneellä lapsella on oikeus nimeen ja kansalaisuuteen sekä, mikäli mahdollista, oikeus tuntee vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan.
8. Lapsella on oikeus säilyttää henkilöllisyytensä, kansalaisuutensa, nimensä ja sukulaissuhteensa.
9. Lapsella on lähtökohtaisesti oikeus elää vanhempiensa kanssa, jos hänellä on hyvä ja turvallista olla heidän kanssaan. Vanhemmistaan erossa asuvalla lapsella on oikeus tavata ja pitää säännöllisesti yhteyttä kumpaankin vanhempaansa. Tapaaminen voidaan estää, jos se on lapsen edun vastaista.
10. Jos lapsi ja hänen vanhempansa joutuvat eri valtioihin, on valtion velvollisuus käsitellä hakemus perheen jälleenyhdistämiseksi myönteisesti ja viivyttelämättä.
11. Valtioiden on estettävä lasten laittomat kuljetukset maasta.
12. Lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.
13. Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä, kunhan ne eivät loukkaa muiden oikeuksia. Lapsella on oikeus saada tietoa.
14. Lapsella on oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. Valtion tulee kunnioittaa vanhempien lapselle antamaa ohjausta tämän oikeuden käyttämisessä.
15. Lapsilla on oikeus järjestäytyä ja toimia yhdistyksissä.
16. Lapsella on oikeus yksityisyyteen, kotirauhaan ja kirjesalaisuuteen. Hänen kunniaansa tai mainettaan ei saa halventaa.
17. Lapsella on oikeus saada tietoa esim. television, radion ja lehtien välityksellä. Valtiolla on velvollisuus rohkaista tiedotusvälineitä tuottamaan lapsen hyvinvointia ja kehitystä tukevaa aineistoa. Lasta tulee suojella hänen hyvinvointinsa kannalta vahingolliselta aineistolta.
18. Vanhemmilla on ensisijainen ja yhteinen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä lapsen edun mukaisesti. Valtion on tuettava vanhempia lasten kasvatuksessa.
19. Lasta on suojeltava kaikelta väkivallalta, välinpitämättömältä kohtelulta ja hyväksikäytöltä.
20. Lapsella, joka ei voi elää perheensä kanssa, on oikeus saada valtiolta erityistä

- suojelua ja tukea. Tällöin on kiinnitettävä huomiota lapsen kasvatuksen jatkuvuuteen sekä lapsen etniseen, uskonnolliseen ja kielelliseen taustaan.
21. Lapsi voidaan adoptoida, jos se on lapsen kannalta paras vaihtoehto.
  22. Valtion tulee suojella pakolaislapsia ja huolehtia heidän tässä sopimuksessakin lueteltujen oikeuksiensa toteutumisesta.
  23. Vammaisen lapsen erityistarpeet tulee huomioida ja hänen tulee saada nauttia täysipainoisesta ja hyvästä elämästä.
  24. Lapsella on oikeus elää mahdollisimman terveenä ja saada tarvittaessa hoitoa.
  25. Kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen hoito ja sijoituksen perusteet tulee tarkistaa ajoittain.
  26. Lapsella on oikeus sosiaaliturvaan.
  27. Lapsella on oikeus hänen ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon.
  28. Lapsella on oikeus käydä ilmaiseksi peruskoulua. Valtion on edistettävä toisen asteen koulutusta ja opinto-ohjausta sekä ehkäistävä koulunkäynnin keskeyttämistä.
  29. Koulutuksen tulee kehittää lapsen kykyjä, ihmisoikeuksien, lapsen vanhempien sekä oman ja muiden kulttuurien kunnioittamista sekä suvaitsevaisuutta.
  30. Vähemmistöryhmään tai alkuperäiskansaansa kuuluvalla lapsella on oikeus ryhmänsä kulttuuriin, uskontoon ja kieleen.
  31. Lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuurielämään.
  32. Lapsella ei saa teettää työtä, joka haittaa hänen opintojaan tai vahingoittaa hänen terveyttään tai kehitystään.
  33. Lasta on suojeltava huumeidenkäytöltä.
  34. Lasta on suojeltava kaikenlaiselta seksuaaliselta hyväksikäytöltä.
  35. Valtioiden on estettävä lapsikauppa.
  36. Lasta on suojeltava kaikelta hyväksikäytöltä.
  37. Lasta ei saa kiduttaa. Lasta ei saa rankaista julmalla tai halventavalla tavalla. Lapsen vangitsemista on käytettävä vasta viimeisenä keinona ja tällöin lasta on kohdeltava inhimillisesti ja hänen ikänsä huomioiden.
  38. Alle 18-vuotiaista ei saa värvätä armeijaan eikä hän saa osallistua sodankäyntiin. Aseellisissa selkkauksissa on suojeltava lapsia. (Ikäraja nostettu lisäpöytäkirjassa viidestätoista kahdeksaantoista vuoteen.)
  39. Väärinkäytösten uhriksi joutunutta lasta on autettava toipumaan ja hänen sopeutumistaan yhteiskuntaan on edistettävä.
  40. Lakia rikkonutta tai siitä epäiltyä lasta on kohdeltava hänen ihmisarvoaan kunnioittaen ja hänen ikänsä huomioon ottaen.
  41. Jos valtion kansallinen lainsäädäntö turvaa lapselle paremmat oikeudet kuin tämä sopimus, sitä on noudatettava.
  42. Valtion tulee huolehtia, että kaikki kansalaiset tuntevat lapsen oikeudet.
  43. Tämän sopimuksen noudattamista valvoo YK:n lapsen oikeuksien komitea.
  44. Valtioilla on velvollisuus raportoida säännöllisesti lapsen oikeuksien toteutumisesta.
  45. Erityisjärjestöillä, UNICEF:illa ja muilla YK:n elimillä on oikeus ja velvollisuus arvioida ja edistää sopimuksen täytäntöönpanoa.
  46. – 54. Nämä artikkelit koskevat sopimukseen liittymistä, sen voimaantuloa ja muutoksia.

Lähde: [www.unicef.fi](http://www.unicef.fi).

## 7.2. Muuta materiaalia

### KIRJALLISUUTTA

- Kirsi Alila: *Lapsivaikutusten arviointi – kansallisia ja kansainvälisiä näkökulmia*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja: 2011:7.
- Anu-Leena Arponen: ”Miten nuo pienet osaa ajatella niin fikusti?” *Lasten mielipiteitä arkiympäristöstään*. STM, Lapsiasiavaltuutetun toimiston selvityksiä 1:2007.
- Liisa Heinämäki ja Tapani Kauppinen: *Lapsivaikutusten arviointi kuntapäätöksissä. Työväline kunnille lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseen sekä palveluiden suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin*. THL 2010.
- Tapani Kauppinen: *Kuntien tulevaisuus haltuun. Ennakoarvioinnin soveltamiseen vaikuttavat tekijät lautakuntapäätöksissä*. THL:n tutkimuksia 67/2011.
- Kirkon strategiset asiakirjat ja linjaukset: *Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö. Kohtaamisen kirkko – Suomen evankelis-luterilaisen kirkon suunta vuoteen 2020. Kasvatuksen, palvelun ja lähetyksen linjaus*.
- Kehittämissasiakirjat: *Lapset seurakuntalaisina, Tytöt ja pojat seurakuntalaisina, Nuoret seurakuntalaisina, Aikuiset seurakuntalaisina*.
- Lapsen oikeuksien sopimuksen käsikirja*. Unicef 2011.
- Kathleen Marshall – Paul Parvis: *Lasta kunnioittaen. Lapsen oikeuksien sopimus kirkon näkökulmasta*. Lasten Keskus 2009.
- Kirsi Nelimarkka – Tapani Kauppinen: *Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi*. THL 2007.
- Henna Pajulammi: *Lapsi, oikeus ja osallisuus*. Talentum 2014.
- Suvielise Nurmi – Kaisa Rantala (toim.): *Näyn ja kuulun. Lapsen etu ja osallisuus*. Lasten Keskus 2011.
- Salme Sundquist – Leena Oulasvirta (toim.): *Vaikutusten ennakoarviointi kunnallisessa päätöksenteossa*. Suomen Kuntaliitto 2011.
- Sirpa Taskinen: *Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointi*. Stakes 2006.

### NETTIMATERIAALIA

- Lasten ja nuorten kuuleminen: tietokortit hallinnon tueksi. Nuorisotutkimusverkosto 2014 (pdf) [www.otakantaa.fi](http://www.otakantaa.fi).
- Lasten ja nuorten mielipiteitä omien oikeuksiensa toteutumisesta: Asiaa aikuisille! (pdf) [www.lapsiasia.fi](http://www.lapsiasia.fi).
- Lasten osallistumisen etiikka – Lapset ja nuoret palveluiden kehittäjinä. Toim. Tiia Hipp ja Kati Palsanen. Lastensuojelun Keskusliitto. (pdf) [www.lskl.fi](http://www.lskl.fi).
- Mitä haluaisit tehdä kerhossa? Lapsen kuulemisen menetelmiä. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2014.(pdf). [www.mll.fi](http://www.mll.fi).
- Osallistavat menetelmät. Tuki- ja virikeaineisto. Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry (pdf) [www.ksl.fi](http://www.ksl.fi).
- Osallistumisen menetelmäpankki. [www.lapsiasia.fi](http://www.lapsiasia.fi).  
[www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat](http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat).  
[www.lapsiasia.fi](http://www.lapsiasia.fi).

[www.lapsiasia.fi/lapsen\\_oikeudet/komitean\\_yleiskommentit](http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet/komitean_yleiskommentit) (yleiskommentti nro 14 lapsen edun ensisijaisuudesta).

[www.lapsivaikutukset.fi](http://www.lapsivaikutukset.fi).

[www.sacrista.evl.fi/bka](http://www.sacrista.evl.fi/bka).

[www.sakasti.evl.fi/lava](http://www.sakasti.evl.fi/lava).

[www.taksvarkki.fi](http://www.taksvarkki.fi).

[www.thl.fi](http://www.thl.fi). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL, Ihmisvaikutusten arviointi, IVA.

[www.unicef.fi](http://www.unicef.fi).

[www.valtikka.fi](http://www.valtikka.fi).

